

CONTROVERSIARUM
DE SUMMO PONTIFICE

LIBER QUARTUS

DE POTESTATE SPIRITUALI.

CAPUT I.

*Quod Papa sit summus Iudex in controversiis
Fidei, et morum dijudicandis.*

Demonstravimus haecenus, pro ingenii nostri tenuitate, Romanum Episcopum totius Ecclesiae Catholicae summum Pastorem esse a Christo institutum, nec in Antichristum degenerasse unquam, aut aliquo alio modo summam hanc dignitatem perdidisse. Nunc de potestate ipsius tam spirituali quam temporali disserendum est; ac de spirituali quidem in hoc libro quarto: de temporali vero, in sequenti quinto, qui et postremus erit, Domino adjuvante, disseremus.

Porro de spirituali Pontificis potestate, etsi multa in particulari tractari possent, quatuor tamen sunt praecipue quaestiones. Una de potestate iudicandi controversias Fidei, et morum; num videlicet ea potestas in summo Pontifice sita sit. Altera de certitudine; sive, ut sic loquamur, de infallibilitate hujus iudicii; utrum summus Pontifex in iudicandis controversiis Fidei, et morum errare possit. Tertia de potestate coactiva legum ferendarum; an Pontifex summus non solum iudicare possit, et in iudicando non erret; sed etiam possit leges ferre, quae homines in conscientia obligent, et cogant credere, aut agere, prout summus Pontifex iudicavit. Quarta de communicatione hujus potestatis; sine videlicet omnium aliorum Ecclesiasticorum Praesulum iudicatio a summo Ponti-

fice illis communicata, an a Deo immediate accepta.

Præter has generales quaestiones tractari solent quaedam aliae particulares; ut, an possit summus Pontifex Concilia generalia congregare, transferre, dissolvere: an Indulgentias conferre: an Sanctos canonizare: an Religiones approbare, vel improbare: an Episcopos eligere vel certe confirmare. Sed istae omnes, atque aliae id genus, non sunt propriae hujus loci. Prima enim ad disputationem de Conciliis pertinet. Secunda ad disputationem de Penitentia. Tertia ad disputationem de culta Sanctorum. Quarta ad disputationem de votis, et institutis Monachorum. Quinta ad disputationem de Clericis. In quibus locis eas, Deo volente, tractabimus.

Sed nec prima quaestio generalis de Iudice controversiarum, hoc loco diutius nos detinebit; nam in disputatione de verbo Dei jam ostendimus, Iudicem controversiarum non esse Scripturam, nec saeculares Principes, nec privatos homines, quamvis probos et doctos, sed Ecclesiasticos Prelatos. In disputatione vero de Conciliis, demonstrandum erit, habere quidem Concilia tam generalia, quam particularia iudicium de controversiis religionis, sed illud iudicium tum demum esse firmum, et ratum, cum accesserit summi Pontificis confirmatio; proinde ultimi iudicium summi Pontificis esse.

Deinde in hac ipsa disputatione de Pontifice cum ostendimus, summum Pontificem Caput et Pastorem esse totius Ecclesiae; quid aliud ostendimus, quam esse eum summum Iudicem in Ecclesia? aut enim nullus esse debet inter homines Iudex, aut is debet esse,

qui cæteris præest. Neque id puto in controversiam unquam esse revocatum.

Denique, idipsum in sequenti etiam questione planum fiet. Nam si demonstrare poterimus, iudicium summi Pontificis certum ac infallibile esse; profecto constabit quoque, eumdem Pontificem summum Ecclesie iudicem esse. Quorsum enim Deus attribueret Apostolicæ Sedi iudicii infallibilitatem, nisi attribuisset eidem Sedi summam in iudiciis potestatem? Nihilominus tamen, ne nihil omnino hoc loco dicamus, proferamus si placet pauca quædam testimonia ex lege, ex Evangelio, ex Patribus. Deuteron. XVII exstat clarissimum testimonium, quod dubia de religione exorta ad summum Pontificem iudicanda referuntur: *Si difficile*, inquit *Moses, atque ambiguum iudicium esse perspexeris, inter causam et causam, lepram et lepram, et iudicium intra portas tuas videris verba variare, Surge et ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotem Levitici generis, et ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem, et facies quodcumque dixerint qui præsent loco quem elegerit Dominus (1). Quo loco est observandum, duas personas distingui, Sacerdotis et Iudicis, hoc est, Pontificis et Principis; et quidem Sacerdoti sententiæ pronuntiationem, Iudici Politico executionem demandari. Id quod explicatur in sequentibus verbis: *Qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex sententiâ Iudicis morietur.**

In Evangelio nihil potest clarius dici, quam quod ait Dominus Petro coram cæteris Apostolis: *Simon Joannis pasce oves meas* (3). Nam et soli Petro loquitur, et omnes suas oves, ita ut ne Apostolos quidem excludat, ei ascendas tradit. Dubium autem esse non potest, quin inter munera pastoris sit, discernere bona pascua a malis.

Quare S. Hieronymus homo doctissimus, in quaest. de trib. hypost. nec eruditioni propriæ nec Orientalium Episcoporum sententiæ, nec etiam ipsius proprii Episcopi Paulini Antiocheni Patriarchæ auctoritati satis fidens, ad Damasum Papam scribit: *«A pastore, inquit, præsidium ovis flagito. Discerne si placet, non timebo tres hypostasas dicere si jubebis.»*

Theodoretus etiam inter Græcos Patres

(1) Deut. XVII, 8 et seq. — (2) Joan. XX, 17.

eruditissimus, ad Leonem I. in hæc verba scribit: *«Si Paulus præco veritatis, tuba sanctissimi spiritus, ad magnum Petrum cucurrit, ut iis, qui Antiochie de institutis legalibus contendeabant, ab ipso afferret solutionem, multo magis nos qui abjecti sumus, et pusilli ad Apostolicam vestram sedem currimus, ut Ecclesiarum ulceribus medicinam a vobis accipiamus.»* Prosper in Chron. anni 420: *«Concilio, inquit, apud Carthaginem habito ducentorum sexdecim Episcoporum, ad Pontificem Zozimum Synodalia decreta perlata, quibus probatis, per totum Mundum hæresis Pelagiana damnata est.»* Hæc ille. Non igitur iudicium ultimum universus Mundus alibi, quam in sententiâ Romani Pontificis agnoscit.

S. Gregorius, qui omnium iudicio humilissimus fuit, neque sibi aliquid unquam præter equum arrogavit, in epist. ad omn. Ep. Gallie, quæ est 52. lib. IV, ita loquitur: *«Si quam vero contentionem, quod longe faciat divina potentia, de fidei causa evenire contigerit, aut negotium emerserit, cuius vehemens sit fortasse dubietas, et pro sui magnitudine iudicio sedis Apostolicæ indigeat: examinata diligentius veritate, relatione sua ad nostram studeat perducere notionem: quatenus a nobis valeat congrua sine dubio sententiâ terminari.»* Quod idem et ante Gregorium, et post Gregorium disertis verbis asseruerunt sanctissimi Pontifices, nec unquam de ea re ab ullo reprehensos eos fuisse legimus. Vide Innocentium I, in epist. ad Conc. Carthagin. Leonem I, in epist. ad Anast. Thessal. Gelasium I, in epist. ad Episc. Dard. Nicolaum I, in epist. ad Mich. Imp. et Innocentium III, in Epist. ad Arel. Episc. unde exstat cap. Majores, extra, de Baptismo, et ejus effectu.

CAPUT II.

Proponitur quaestio: Sitne certum Papæ iudicium?

Ut igitur jam ad quaestionem secundam veniamus, sciendum est initio, Pontificem quatuor modis posse considerari. Uno mo-

do, ut est persona quædam particularis, sive Doctor particularis. Secundo, ut Pontifex, sed solus. Tertio, ut Pontifex, sed adjuncto cœtu solito consiliariorum. Quarto, ut Pontifex, sed una cum Concilio generali.

Secundo observandum est, posse duo quæri de Pontifice, omnibus quatuor modis considerato, quando quaeritur an possit errare. Primo, an ipse possit esse hæreticus. Secundo, an possit hæresim docere. Denique annotandum est tertio, sententiâ et decreta Pontificum interdum versari in rebus universalibus, quæ toti Ecclesie proponuntur, qualia sunt decreta de Fide, et præcepta morum generalia: interdum in rebus particularibus, quæ ad paucos pertinent, quales fere sunt omnes controversiæ facti, ut an talis sit promovendus ad Episcopatum, an jure fuerit promotus, an videatur deponendus.

His notatis, conveniunt omnes Catholici, et hæretici in duobus. Primo, posse Pontificem, etiam ut Pontificem, et cum suo cœtu consiliariorum, vel cum generali Concilio, errare in controversiis facti particularibus, quæ ex informatione, testimoniisque hominum præcipue pendunt. Secundo, posse Pontificem ut privatam Doctorem errare, etiam in questionibus juris universalibus, tam Fidei, quam morum, idque ex ignorantia, ut aliis Doctoribus interdum accidit.

Deinde Catholici omnes in aliis duobus conveniunt, non quidem cum hæreticis, sed solum inter se. Primo, Pontificem cum generali Concilio non posse errare in condendis Fidei decretis, vel generalibus præceptis morum. Secundo, Pontificem solum, vel cum suo particulari Concilio aliquid in re dubia statuentem sive errare possit, sive non, esse ab omnibus Fidelibus obedienter audiendum.

Quibus ita constitutis, quatuor tantum remanent diversæ sententiæ. Prima est, Pontificem etiam ut Pontificem, etiamsi cum generali Concilio definiret aliquid, posse esse hæreticum in se, et docere alios hæresim, et de facto aliquando ita accidisse. Hæc est hæreticorum omnium hujus temporis, et præcipue Lutheri, qui in lib. de Conc. notavit errores eorum etiam Conciliorum ge-

neralium quæ summus Pontifex approbavit; et Calvini qui lib. IV Instit. cap. 7. §. 28. asserit, aliquando Pontificem cum toto Cardinalium collegio manifestissimam hæresim docuisse, nimirum, animam hominis cum corpore extingui: quod tamen manifestum mendacium esse, postea ostendemus. Deinde in eodem lib. cap. 9. §. 9. docet, etiam cum generali Concilio Papam errare posse.

Secunda sententiâ est, Pontificem, etiam ut Pontificem, posse esse hæreticum, et docere hæresim, si absque generali Concilio definiat, et de facto aliquando accidisse. Hanc opinionem sequitur et tuetur Nilus in suo lib. cont. Prim. Papæ: eamdem secuti sunt aliquot Parisienses, ut Gerson, et Alma in lib. de potest. Eccl. necnon Alfonsus de Castro lib. I. cap. 2. cont. her. et Adrianus IV Papa in quaest. de confirm. (4) qui omnes non in Pontifice, sed in Ecclesia, sive Concilio generali tantum constituunt infallibilitatem in rebus Fidei.

Tertia sententiâ est in alio extremo, Pontificem non posse ullo modo esse hæreticum, nec docere publice hæresim, etiamsi solum rem aliquam definiat. Ita Albertus Pighius lib. IV hier. Eccles. cap. 8.

Quarta sententiâ est quoddammodo in medio. Pontificem, sive hæreticus esse possit, sive non, non posse ullo modo definire aliquid hæreticum a tota Ecclesia credendum: hæc est communissima sententiâ fere omnium Catholicorum; ut B. Thomæ 2. 2. q. 1. art. 10. Thomæ Waldensis lib. II doct. Fid. cap. 47 et 48. Joannis de Turrecremata lib. II Sum. cap. 109 et seq. Joannis Driedonis lib. IV de Eccles. dogm. cap. 3. part. 3. Cajetani in Opusc. de potest. Papæ, et Conc. cap. 9. Hosii lib. II cont. Brentium, qui est de legit. judic. Joannis Eckii lib. I de Prim. Petri, cap. 18. Joannis a Lovanio lib. de perpet. cath. Petri protect. et firmit. cap. 11. Petri a Soto in Apol. sua part. I. cap. 83, 84 et 85. et Melchioris Cani lib. IV, cap. 7. de Locis.

Videntur quidem hi auctores aliquo modo inter se dissentire: quia quidam eorum dicunt, Pontificem non posse errare si mature procedat et consilium audiat aliorum Pastorum: alii dicunt, Pontificem etiam solum

(1) Id docuit Adrianus, in Summa, non ut Papa, sed ut doctor Lovaniensis, et licet ejus Summa, dum Pontificatum gereret, iterum fuisset edita, hæc editio data est absque concursu Pontificis, et etiam absque consensu. Quod probatur firmo historice testimonio ut vidori potest sive apud Ephemeridem cui titulus italicæ *Civiltà cattolica*, sive apud Diarium cui titulus gallicæ *l'Univers*.

nullo modo errare posse; sed revera non dissident inter se. Nam posteriores non volunt negare, quin teneatur Pontifex mature procedere et consulere viros doctos; sed solum dicere volunt, ipsam infallibilitatem non esse in cœtu consiliariorum, vel in Concilio Episcoporum, sed in solo Pontifice: sicut e contrario priores non volunt ponere infallibilitatem in consiliariis, sed in solo Pontifice; verum explicare volunt, Pontificem debere facere quod in se est, consulendo viros doctos, et peritos rei de qua agitur. Si quis autem peteret, an Pontifex erraret si temere definiret? Sine dubio prædicti auctores omnes responderent, non posse fieri ut Pontifex temere definat: qui enim finem, sine dubio promisit et media, quæ ad eum finem obtinendum necessaria sunt. Parum autem prodesset scire, Pontificem non erraturum quando non temere definit; nisi etiam sciremus non permissuram Dei providentiam, ut ille temere definat.

Ex his quatuor sententiis prima est hæretica; secunda non audeamus dicere esse proprie hæretica: nam adhuc videmus ab Ecclesia tolerari, qui illam sententiam sequuntur; tamen videtur omnino erronea et hæresi proxima, ita ut merito possit Ecclesie iudicio hæretica declarari; tertia probabilis est, non tamen certa; quarta certissima est et asserenda, ac ut ea facilius intelligi et confirmari possit, statuemus aliquot propositiones.

CAPUT III.

Statuitur prima propositio de infallibili iudicio summi Pontificis.

Sit igitur propositio prima. « Summus Pontifex cum totam Ecclesiam docet, in his quæ ad Fidem pertinent nullo casu errare potest. » Hæc est contra primam et secundam opinionem pro quarta; et probatur primo ex promissione illa Domini Luc. XXII: *Simon, Simon, (sic enim habetur in Græco) ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te, ut non deficiat Fides tua, et tu aliquando conversus confirma-*

fratres tuos (1). Qui locus tribus modis exponi solet. Prima expositio est quorundam Parisiensium supra citatorum, quod Dominus hic oraverit pro Ecclesia universali, sive pro Petro, ut totius Ecclesie figuram gerebat; et hoc impetrasset, ut Fides Ecclesie Catholice nunquam deficiat: quæ expositio si ita intelligeretur, ut diceret immediate oratum esse pro Capite Ecclesie, et consequenter pro toto corpore, quod per caput representatur, vera esset; sed non ita ipsi intelligunt: volunt enim pro sola Ecclesia esse oratum.

Quæ expositio falsa est. Primo, quia Dominus unam tantum personam designavit, dicens bis: *Simon, Simon*, et addens toties pronomen secundæ personæ, *pro te, Fides tua, et tu, fratres tuos*. Quorsum enim hæc? nisi ut intelligamus, aliquid speciale Petro a Christo esse impetratum. Secundo, quia Dominus cœperat loqui in plurali: *Satan expetivit vos ut cribraret*; deinde mox mutavit formam loquendi, et ait: *Ego autem rogavi pro te*: quare non dixit pro vobis ut cœperat? certe si de tota Ecclesia loqueretur, multo rectius dixisset, rogavi pro vobis. Tertio, Dominus pro illo rogat, cui ait: *Et tu aliquando conversus*: at hoc certe non potest Ecclesie toti convenire, nisi dicamus, totam Ecclesiam aliquando esse pervertendam, ut postea iterum convertatur. Quarto pro illo rogat, cui ait: *Confirma fratres tuos*; at Ecclesia non habet fratres, quos debeat aut possit confirmare, qui enim, quæso, fingi possunt Ecclesie universales fratres? Nonne omnes Fideles filii ejus sunt?

Alterâ expositio est quorundam, qui hoc tempore vivunt; qui docent, Dominum orasse hoc loco pro perseverantia omnium Apostolorum, imo etiam omnium electorum: Joan. XVII: *Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi* (2); non erat igitur ratio cur his pro perseverantia Petri oraret. Secundo, quia sine dubio hic Dominus aliquid speciale Petro impetravit, ut patet ex designatione certæ personæ: perseverantia autem in gratia est donum commune omnium electorum. Tertio, quia certum est, Dominum saltem mediate orasse hoc loco etiam pro aliis Apostolis; nam ideo premisit tanquam orationis causam: *Satan expetivit ut cribraret vos*; et postea subjunxit tanquam effectum: *Confirma fratres tuos*; non

igitur pro sola Petri perseverantia Dominus rogavit, sed pro aliquo dono Petro communicando in aliorum utilitatem. Quarto, donum hoc loco Petro impetratum, etiam ad successores pertinet: nam Christus oravit pro Petro in utilitatem Ecclesie: Ecclesia autem semper indiget aliquo a quo confirmetur, cujus Fides deficere non possit. Nec enim Diabolus petiit cribrare tantum eos, qui tunc erant Fideles, sed omnes omnino: at certe perseverantiæ donum non pertinet ad omnes Petri successores. Denique non dixit Dominus, rogavi ut non deficiat charitas tua; sed Fides tua: et re ipsa scimus, defecisse Petri charitatem et gratiam, quando negavit Dominum: Fidem autem unquam defecisse non scimus.

Est igitur tertiâ expositio vera, quod Dominus duo privilegia Petro impetraverit. Unum, ut ipse non posset unquam veram Fidem amittere, quantumvis tentaretur a Diabolo; id quod est aliquid amplius, quam donum perseverantiæ: dicitur enim perseverare usque in finem, qui licet interdum cadat, tamen resurgit, et in fine Fidelis invenitur: at Petro Dominus impetravit, ut non posset unquam cadere, quod ad Fidem attinet.

Alterum privilegium est, ut ipse tanquam Pontifex non posset unquam docere aliquid contra Fidem, sive, ut in sede ejus nunquam inveniretur qui doceret contra veram Fidem. Ex quibus privilegiis, primum fortasse non manavit ad posteros: at secundum sine dubio manavit ad posteros, sive successores.

De primo privilegio habemus expressa Veterum testimonia. Augustinus lib. de corr. et grat. cap. 8. « Quando rogavit, inquit, ut non deficeret Fides ejus, rogavit, ut haberet in Fide libertatem, fortissimam, invictissimam, perseverantissimam voluntatem. » Chrysostomus hom. 83. in Math. : « Non dixit, inquit, non negabis, sed ut non deficiat fides tua. Cura enim ipsius et favore factum est, ne omnino Petri fides evanesceret. » Theophylactus in cap. XXII Lucæ : « Quamvis, inquit, brevi tempore concutentibus sis, habes recondita semina fidei, etiamsi folia abjeceit spiritus invadentis, radix tamen vivet, et non deficiet fides tua. » Ubi elegantissime explicat, Petrum negando Christum amisisse confessionem Fidei, quæ ore fit, folia enim verba significant; Fidem tamen, qua corde creditur ad

justitiam, non amisisse. Eodem modo exponit Prosper lib. I de vocat. gent. cap. ult. Cæterum isti Patres licet in his locis non meminerint alterius privilegii, tamen illud non negant, neque negare possent, nisi velint plurimis aliis Patribus contradicere.

De altero ergo privilegio habemus in primis testimonia septem veterum, ac sanctorum Pontificum. Lucius I, Papa et Martyr, in epist. 4. ad Episc. Hisp. et Gall. : « Ecclesia, inquit, Romana Apostolica est, et mater omnium Ecclesiarum, quæ a tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, nec hæreticis novitatibus depravata succubuit, secundum ipsius Domini pollicitationem, dicentis : Ego rogavi pro te etc. » Felix I in epist. ad Benignum, de Romana Ecclesia loquens : « Ut, inquit, in exordio normam fidei Christianæ percepit ab auctoribus suis Apostolorum Christi principibus, illibata manet, juxta illud : Ego rogavi pro te etc. »

Leo serm. 3. de assumpt. sua ad Pontif. : « Specialis, inquit, cura Petri a Domino suscipitur, et pro fide Petri proprie supplicatur, tanquam aliorum status certior sit futurus, si mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo manitur; et divinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmatas, quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis cæteris conferatur. » Ubi Leo utrumque privilegium agnoscit; illud primum cum ait : « Si mens Principis victa non fuerit » : illud secundum, cum subjungit : « Firmatas, quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum cæteris conferatur. » Non enim confertur aliis firmatas, nisi veram Fidem exponendo.

Agatho Papa in epist. ad Constant. Imp. quæ lecta est in VI Synodo, act. 8. ab omnibus probata : « Hæc est, inquit, veræ fidei regula, quam et in prosperis, et in adversis, vivaciter tenuit Apostolica Christi Ecclesia, quæ per Dei gratiam a tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, nec hæreticis novitatibus unquam depravata succubuit, quia dictum est Petro, Simon, ecce Satanas etc. Ego autem rogavi pro te etc. hic Dominus Fidem Petri non defecturam promisit, et confirmare eum fratres suos admonuit, quod Apostolicos Pontifices meæ exiguitatis prædecessores confidenter fecisse semper cunctis est agnatum. »

Nicolaus I. in epist. ad Michael. : « Privilegia, inquit, istius sedis perpetua sunt, di-

(1) Luc. XXII, 31 et 32. — (2) Joan. XVII, 11.

vinitus radicata, atque plantata; impingi possunt, transferri non possunt; trahi possunt, evelli non possunt. Quae ante imperium vestrum fuerunt, permanent, Deo gratias, haecenus illibata, manebuntque post vos, et quousque Christianum nomen praedicatum fuerit, illa subsistere non cessabunt. » Et infra, ostendens unde tamlibere ejusmodi praedicaret ait: « Nam et inter caetera is, per quem nobis praecipue ista sunt privilegia collata, Tu aliquando conversus, audivit a Domino, confirma fratres tuos. »

Leo IX. in epistol. ad Petrum Antioch.: « Nimirum, inquit, solus est, pro quo ne deficeret fides ejus, Dominus et Salvator asseruit se rogasse, dicens, Rogavi pro te etc. Quae venerabilis, et efficax oratio obtinuit, quod haecenus fides Petri non deficit, nec defectura creditur in throno illius. »

Innocentius III. in epist. ad Episc. Arelat. et habetur cap. Majores, extra, de Baptismo, et ejus effectu: « Majores, inquit, Ecclesiae causas, praesertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas intelligit, qui novit pro eo Dominum exorasse, ne deficiat fides ejus. » His Pontificibus videtur omnino credendum, tum quod sancti fuerint, tum quod sine dubio ipsis praecipue debeat esse nota sua Sedis auctoritas.

Praeter hos Pontifices non desunt etiam alii Auctores, qui eodem modo exponunt. Theophylactus in cap. XXI Lucæ aperte docet, dari Petro hoc privilegium, quia ipse futurus erat Princeps, et Caput aliorum, ac proinde dari omnibus aliis, qui illi in principatu succederent: « Quia te habeo, inquit, principem discipulorum, confirma caeteros. Hoc enim docet te, qui post me Ecclesiae petra es, et fundamentum. »

Petrus Chrysologus in epist. ad Eutych. quae habetur in I. tom. Conc. ante Conc. Chalced.: « Hortamur te, inquit, frater honorabilis, ut his, quae a beatissimo Papa Romanae civitatis scripta sunt, obedienter attendas, quia B. Petrus, qui in propria sede vivit, et praesidet, praestat quaerentibus fidei veritatem. » Quamvis enim hic auctor non citet locum Evangelii: *Rogavi pro te etc.* tamen eo sine dubio respicit, dum tam fidenter affirmat, ex Romana Sede praestari omnibus quaerentibus fidei veritatem.

Bernardus in epist. 190. ad Innoc. « Oportet, inquit, ad vestrum referri Apostolorum

pericula quaeque, et scandala regni Dei, ea praesertim, quae de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potissimum resarciri damnæ fidei, ubi non possit fides sentire defectum. Cui enim alteri sedi dictum est aliquando, Ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua? »

Obijciunt contra hanc expositionem.

Primo, quia Romana Ecclesia non erat, quando Christus promisit Petro, non defecturam Fidem ejus, neque Dominus ullam Romanae Sedis mentionem fecit. Quomodo ergo potest colligi, Dominum promississe aliquid Romanae Sedi, cum ait: *Ego rogavi pro te etc.*

Secundo, quia si quod dicitur Petro, *rogavi pro te etc.* dicitur successoribus; ergo etiam illud *et tu aliquando conversus* dicitur successoribus; ergo debent omnes Petri successores Christum aliquando negare et postea converteri.

Respondeo ad primum: Christum dici rogasse pro Romana Sede, quia rogavit pro Petro, et successoribus, quorum Sedes Romae stabilenda erat.

Ad secundum dico primo: non esse absurdum, si dicamus, illud *Conversus* non referri ad poenitentiam Petri, sed ad tentationes aliorum, ut non sit sensus: *Tua peccato ad poenitentiam conversus confirma fratres*; sed *tu, cujus Fides non potest deficere, quando videris aliquos nutantes, et vacillantes, ad eos conversus illos confirma*: nam nondum praedixerat Petro casum suum, sed paulo post praedicturus erat: videtur autem absurdum, si prius praedicatur conversio, quam adversio; resurrectio, quam casus. Dico secundo, si exponamus, *conversus a negatione*, non necessario convenire successoribus Petri, converti a peccato negandi; cum necessario tamen conveniat in epist. confirmare fratres. Nam converti a peccato non convenit hominibus, nisi quatenus privatae personae sunt, et ideo personale donum est: at confirmare fratres, convenit homini ut caput est et Princeps aliorum; et ideo transit ad successores.

Secundo, probatur eadem conclusio, ex illa promissione facta Petro Matth. XVI: *Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non prevalebunt adversus eam* (1). Nam, ut supra ostendimus lib. I. c. 10. ad litteram petra et fundamentum Ecclesiae dicitur Petrus ut summus Rector Ecclesiae; et

proinde quilibet ejus successor similiter est petra et fundamentum Ecclesiae. Ex quo duplex sumitur argumentum.

Primum ex nomine petrae: quare enim Pontifex dicitur petra, nisi ratione constantiae, et soliditatis? Certe si petra est, non frangetur, nec circumferetur omni vento doctrinae, id est, non errabit in Fide saltem quatenus petra, id est, quatenus Pontifex est.

Secundum, ex ratione fundamenti sustentantis aedificium, quod nullo modo ruere potest: nam si tale est aedificium, ut non possit ruere; certe nec ejus fundamentum ruere potest: non enim intelligi potest, quomodo fundamentum destruat, et domus non cadat. Imo vero majori ratione fundamentum non potest destrui, si domus non potest cadere: non enim fundamentum a domo, sed domus a fundamento accipit firmitatem. Et hoc modo exposuerunt Patres omnes, et hinc deduxerunt, Petrum et consequenter alios Pontifices non posse errare.

Origenes in hunc locum: « Manifestum est, inquit, etsi non exprimitur, quod nec adversus Petrum, nec adversus Ecclesiam, portae prevalere poterunt inferorum; nam si prevalerent adversus petram, in qua Ecclesia fundata erat, contra Ecclesiam etiam prevalerent. »

Chrysostomus in hunc locum dicit, solum Deum potuisse hoc facere, ut Ecclesia, super unum piscatorem et ignobilem virum fundata, non caderet, tot irruentibus tempestatibus.

Cyrrillus apud B. Thomam in Catena hujus loci: « Secundum hanc, inquit, promissionem Ecclesia Apostolica Petri, ab omni seductione, et haeretica circumventionem manet immaculata etc. »

Theodoretus in epist. ad Renat. presbyt. Rom.: « Tenet, inquit, sancta ista sedes gubernacula regendarum cuncti orbis Ecclesiarum, cum propter alia, tum quia semper haeretici factoris expertis permansit. » Ubi Theodoretus videtur sic argumentari. Regimen totius Ecclesiae debet esse illius sedis, quae non possit deficere in Fide; videmus autem solum Romanam Sedem expertem esse, et fuisse omnis haereticae pravitatis; ergo manifestum est, illam esse cui datum est regimen Ecclesiarum.

Hieronymus in epist. ad Damas. de nom. hypost. postquam dixerat: « Super istam petram aedificatam Ecclesiam scio. » Sub-

jungit: « Obsecro, ut mihi litteris tuis sive tacendarum, sive dicendarum trium hypostasem detur auctoritas, non timebo tres hypostasem dicere si jubetis. » Ubi asserit, se tute secutorum sententiam Pontificis, quia novit super illum Ecclesiam esse fundatam, nec posse fieri, ut Ecclesiae fundamentum cadat.

S. Augustinus in Psalm. cont. part. Donati sic ait: « Numerate sacerdotes vel alii ipsa sede Petri, in ordine illo Patrum, qui cui successerit videte, ipsa est petra, quam non vincant superbae inferorum portae. »

Gelasius in epist. ad Anastas. Imp.: « Hoc, inquit, est quod Apostolica sedes magnopere cavet, ut quoniam mundi radix est Apostoli gloriosa confessio, nulla rima pravitatis, nulla prorsus contagione maculetur: Nam si (quod Deus avertat, et quod fieri non posse confidimus) tale aliquid proveniret, unde cuicumque resistere auderemus errori? » Ubi Gelasius docet, non posse Apostolicam Sedem errare; quia cum ejus praedictio, et confessio sit radix Mundi, si ipsa erraret, totus Mundus erraret.

S. Gregorius lib. IV. epist. 32. ad Mauri. demonstrat, non posse fieri, ut Episcopus Constantinopolitanus sit Episcopus universalis; et proinde Caput totius Ecclesiae, quia multi Episcopi Constantinopolitani fuerant publice haeretici, imo et haeresiarcha, ut Macedonius, et Nestorius; videtur enim sequi ut tota Ecclesia corrumpat, si se corrumpat, qui est universalis. Item lib. VI. epist. 37. ad Eulog.: « Quis, inquit, nesciat sanctam Ecclesiam in Apostolorum Principis soliditate firmatam? cui dictum est: *Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam.* Et rursus: *Et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos.* Ubi Gregorius aperte docet, firmitatem Ecclesiae ex Petri firmitate pendere; et proinde minus posse Petrum errare, quam ipsam Ecclesiam.

Tertio probatur ex illo Joan. ult.: *Pascite oves meas.* Nam quod his verbis Pontifex sit institutus Pastor et Doctor totius Ecclesiae, supra demonstratum est lib. I. cap. 14, 15, 16. Hinc igitur est tale argumentum. Pontifex est Doctor et Pastor totius Ecclesiae; ergo tota Ecclesia illum audire et sequi tenetur; ergo si ille erraret, tota Ecclesia erraret. Respondent: Ecclesiam debere illum audire, si recte doceat, alioquin magis Deum, quam homines esse audiendum.

Contra: nam quis judicabit, rectene Pon-

(1) Matth. XVI, 18.

tifex doceat, an non? non enim est ovium iudicare, an pastor erret, necne, praesertim in rebus vere dubiis: nec habent ovem Christianam alium majorem iudicem vel doctorem, ad quem recurrant. Nam, ut supra ostendimus lib. II, cap. 13 et 14. ex tota Ecclesia ad Pontificem appellari potest: ab illo autem non potest; necessario igitur tota Ecclesia errabit, si Pontifex erret. Rursum respondebunt: posse recurri ad generale Concilium.

Contra: nam praeterquam quod nos ostendemus in tract. de Conc. Papam esse supra Concilium; constat, generalia Concilia saepe errasse, quando caruerunt summi Pontificis suffragio, ut patet de Ephesino II, Ariminensi, et aliis.

Respondent: posse recurri ad generale Concilium, in quo etiam Pontifex intersit, nam aliquid majus est Concilium cum Pontifice, quam Pontifex solus. At contra: nam in primis Dominus soli Petro dixit: *Oravi pro te etc.* Et: *Pasce oves meas*; non dixit haec Petro, et Concilio. Item solum Petrum vocavit petram et fundamentum, non Petrum cum Concilio; ex quo apparet, totam firmitatem Conciliorum legitimorum esse a Pontifice; non partim a Pontifice, partim a Concilio. Deinde, saepe non potest cogi generale Concilium, sicut non potuit primis 300 annis propter Ethnicorum persecutiones, et sine dubio poterat status ille Ecclesiae usque ad Mundi finem perseverare; ergo debet esse in Ecclesia etiam sine generali Concilio aliquis Iudex, qui errare non possit. Denique, quid si in tali Concilio dissiderent Patres a Praeside suo, id est, Concilium a Pontifice summo presente, et praesidente: quid tunc fieret? non esset remedium ullum? certe aliquis Iudex esse deberet. Non autem in eo casu esset Concilium Iudex, quia Concilia cum a Pontifice dissentiunt, errare possunt, et errant de facto, ut diximus de Ephesino II et aliis. Restat igitur, ut Papa sit Iudex, et proinde non possit errare.

Quarto probatur ex Testamento veteri, quod fuit figura novi. Exod. XXVIII jubet Dominus in rationali Pontificis summi poni doctrinam, et veritatem. Hebraice *דרכים* *אוריים*. Est autem observandum, nondum convenisse inter Hebraeos, nec etiam inter Christianos, quid sint ista duo. R. Salomon vult esse nomen Dei *יהוה* scriptum in rationali, ex cuius fulgore sacerdos cognoscebat divinum responsum, cum ab aliquo interro-

garetur. Arias Montanus in suo Apparatu docet, esse duos lapides lucidissimos a Deo ipso immediate productos, et datos Moysi. Josephus lib. III, cap. 9. alias 12. Antiqu. dicit, esse illos ipsos duodecim lapides, in quibus scripta erant nomina duodecim filiorum Israel, quos Deus jussit poni in rationali, et ibidem multas fabulas immiscet. Probabilius est quod scribit B. Augustinus qu. 117. in Exod. haec ipsa vocabula fuisse scripta in medio rationalis, quod pendebat ante pectus sacerdotis.

Neque obstat quod Judaei, et Judaizantes dicunt, *אוריים* non significare doctrinam, sed splendores, a radice *אור*; et *דרכים* non significare veritatem, sed perfectionem, a radice *דרכ*. Nam magis credendum est Hieronymo, qui vertit doctrinam, et veritatem, et LXX Interpretibus, qui similiter verterunt *דרכים*, vel *אוריים*, quam omnibus Rabbis: et hinc dicendum est, *אוריים*, deduci a radice *אור* quod est, *docuit*, et *דרכים* a radice *דרכ*, quod est *credidit*.

Cur autem scriberetur in pectore summi Sacerdotis doctrina et veritas, explicatur Deuteron. XVII ubi Dominus praecipit iis, qui dubitant circa intelligentiam divinae Legis, ut ascendant ad summum Sacerdotem, atque ab eo quaerant solutionem, et subjungit: *Qui, inquit, indicabunt tibi iudicium veritatem.* Et signo ergo, et verbo Dominus promisit, in pectore summi Sacerdotis habitaturam doctrinam, et veritatem; et proinde eum non erraturum, cum populum docerent. Quod si hoc Aaronico sacerdote conveniebat, certe multo magis Christiano. Quocirca B. Petrus Ravennas, ut paulo ante dictum est, hortatur Eutychemem, « ut his quae a beatissimo Papa Romanae civitatis scripta sunt, obedienter attendat, quoniam B. Petrus, qui in propria sede et vivit, et praesidet, praestat quaerentibus fidei veritatem. »

Quinto, probatur ab experimento, eoque duplici. Nam in primis constat, omnes Patriarchales Sedes defecisse a Fide; ita ut haeretici, et haeresim profitentes, ac docentes in illis sederint, excepta Romana Sede. In sede Constantinopolitana sederunt Macedonius, Nestorius, Sergius haeresiarcha. In Alexandria Gregorius et Lucius Ariani; Dioscorus Eutycheanus; Cyrus Monothelita, et alii. In Antiochena Paulus Samosatenus haeresiarcha; Petrus Gnaphaeus Eutycheanus; Macharius Monothelita, et alii. In Hierosolymitana Joannes Origenista, et ante eum Euty-

chius, Irenaeus, et Hilarius Ariani sederunt. Nihil tale de Romana Ecclesia potest ostendi; ex quo apparet, revera pro ipsa Dominum orasse, ne deficeret Fides ejus. Unde Rufinus in exposit. Symb.: « In Ecclesia, inquit, urbis Romae, neque haeresis ulla sumpsit exordium, et mos ibi servatur antiquus. »

Alterum experimentum est, quoniam plurimas haereses Romanus Pontifex sine Concilio generali damnavit, ut Pelagii, Priscilliani, Joviniani, Vigilantii, aliorumque multorum (1), quas eo ipso pro veris haeresibus tota Christi Ecclesia habuit, et exhorruit, quod a Romano Pontifice damnatae essent; ergo signum est, Ecclesiam totam sentire, Pontificem Romanum in ejusmodi rebus errare non posse. Vide Prosperum in extr. lib. cont. Collat. et Petrum Diaconum in lib. de Incarn. et grat. Chr. ad Fulgent.

CAPUT IV.

De Romana Ecclesia particulari.

Secundo Propositio: « Non solum Pontifex Romanus non potest errare in Fide; sed neque Romana particularis Ecclesia. » Est autem observandum hoc loco, in alio sensu accipi debere firmitatem Ecclesiae Romanae in Fide, et in alio firmitatem Pontificis: nam Pontifex non potest errare errore judiciali, id est, dum iudicat et definit questionem Fidei: at Ecclesia Romana, id est, populus et clerus Romanus non potest errare errore personali, ita ut omnes omnino errant, et nulli sint in Romana Ecclesia Fideles, et Pontifici adherentes. Tametsi enim unusquisque seorsim errare potest: tamen id fieri non potest, ut omnes errant simul, et tota Romana Ecclesia apostatica efficiatur.

Observandum est praeterea, Ecclesiam Romanam non posse errare modo explicato, adhuc dupliciter posse intelligi. Uno modo, ut non possit errare, persistente Romae Apostolica Sede: secus autem si Sedes auferretur. Altero modo, ut simpliciter non possit errare, vel deficere, quia nec Sedes Apo-

lica possit unquam Roma alio transferri. Et quidem secundum priorem sensum propositio nostra est verissima: nam auctores citati, ut Lucius et Felix Papae et martyres; Agatho et Nicolaus Papae et Confessores; item Cyrillus et Rufinus non solum Pontificem sed etiam Ecclesiam Romanam asseruerunt non posse errare.

Praeterea S. Cyprianus lib. I, epist. 3. « Navigare audent, inquit, ad Petri cathedram, et Ecclesiam principalem etc. nec cogitare eos esse Romanos, ad quos perfidia habere non potest accessum. » B. Hieronymus lib. III. Apol. cont. Ruffin.: « Acito, inquit, Romanam fidem Apostolica voce laudatam, ejusmodi praestigias non recipere: etiamsi Angelus aliter annuntiet quam sevel praedicatum est, Pauli auctoritate neminem non posse mutari. » B. Gregorius Nazianzenus in earm. de vita sua, ante medium: « Vetus, inquit, Roma ab antiquis temporibus habet rectam fidem, et semper eam retinet, sicut decet urbem, quae toto orbi praesidet, semper de Deo integram fidem habere. »

Adde etiam duorum Pontificum testimonia, quae etsi ab haereticis contemnuntur, tamen a Catholicis cum honore recipienda sunt. Unum est Martini Papae V, qui in Bulla, quam edidit, Concilio Constantiensi approbante, haereticos haberi censuit eos, qui de Sacramentis, aut Fidei articulis aliter sentiunt, quam Romana Ecclesia sentiat. Alterum est Sixti Papae IV, qui primum per Synodum Complutensem, deinde etiam per se damnavit articulos Petri ejusdem Oxoniensis; quorum articulorum unus erat, Ecclesiam urbis Romae errare posse. Et quamquam haec intelligi debere videntur, praecipue ratione Pontificis: tamen quia Ecclesia Romana non est solus Pontifex, sed Pontifex et populus; ideo cum dicunt Patres aut Pontifices, Romanam Ecclesiam non posse errare, dicere volunt; in Romana Ecclesia semper futurum Episcopum Catholice docentem, et populum Catholice sentientem,

At secundum posteriorem sensum, Ecclesiam Romanam non posse deficere, est quidem pia, et probabilissima sententia; non tamen adeo certa, ut contraria dici possit haeretica, vel manifeste erronea, ut recte docet Joannes Driedo lib. IV. cap. 3 part. 3. de Ecclesiast. dogmat. et Scrip. Quod non

(1) Damnavit item Papa solus, inter recentiores neotericos Baium, Jansenium, Lamennais, Gioberti, Frohschammer et plures alios, qui statim habiti sunt ut haeretici, quum non resipuerunt.

sit omnino de fide, a Romana Ecclesia non posse separari Apostolicam Sedem, patet; quia neque Scriptura, neque traditio habet, Sedem Apostolicam ita fixam esse Romæ, ut inde auferri non possit. Et omnia testimonia Pontificum et Patrum, qui dicunt, Romanam Ecclesiam non posse errare, possent exponi de Romana Ecclesia, donec in ea Apostolica Sedes permanet: non autem absolute et simpliciter.

Quod nihilominus tamen pia, et probabilissima sit sententia, non posse separari Petri Cathedram a Roma, et proinde Romanam Ecclesiam absolute non posse errare, nec deficere; probatur primo ex eo, quod tamdiu mansit Romæ Sedes Apostolica, non obstantibus infinitis persecutionibus et occasionibus recedendi. Primum enim fuit maxima occasio transferendi Sedem Roma in alium locum temporibus Imperatorum Ethnicorum: illi enim ægerrime ferebant, quod Romæ esset Apostolica Sedes; et ideo continuo atque audiebant novum Pontificem esse creatum, illum aut occidebant, aut in exilium deportabant. Hinc Cyprianus laudans Cornelli Papæ constantiam lib. IV, epist. 2, sic ait: «Quanta in ipso suscepto Episcopatu suo virtus? quantum robur animi, qualis firmitas fidei? sedisse intrepidum Romæ in sacerdotali cathedra eo tempore, cum tyrannus infestus sacerdotibus Dei, fanda atque infanda comminaretur, cum multo patientius, et tolerabilius audiret levati adversum se æmulum principem, quam constitui Romæ Dei Sacerdotem.»

Deinde rursum occasio fuit transferendæ Sedis tempore Gothorum: nam in primis tempore Innocentii I, Alaricus Romanæ cœpit, spoliavit, incendit; ut Hieronymus refert in epist. ad Principiam de obitu Marcellæ. Deinde tempore Leonis I, Genserius rursum Romanæ cœpit, ac spoliavit, ut scribit Blondus lib. IV, Decadis I. quo tempore sine ullo habitatore ad aliquod spatium temporis Roma permansit. Rursum tempore Papæ Vigili, Totila Romanæ penitus evertit, mœnibus magna ex parte dejectis, et domibus fere omnibus incensis, adeoque eam desolavit, ut nullus neque vir, neque mulier in ea remanserit, ut scribit idem Blondus lib. VI, Decadis, I. Denique toto tempore Longobardorum Romani Pontifices in summis miseris fuerunt, ut ex multis B. Gregorii epistolis perspicuum est. Nectamen unquam Romani Pontifices de mutando Epis-

copatu Romano cogitaverunt.

Tertia occasio transferendæ Sedis fuit tempore B. Bernardi, propter ipsorum civium Romanorum persecutionem: adeo enim per multos annos cives Romani suos Pontifices vexaverunt, ut sæpissime compellerentur Pontifices ab urbe exulare, ut patet tum ex historicis, tum B. Bernardo in epist. 242, ad popul. Rom. et epist. 243, ad Conrad. Imperat.

Quarta occasio fuit, quando Romani Pontifices per 70 annos manserunt in Galliis. Cum enim ipsi cum tota curia procul a Roma degere decrevisset; cur, quæso, non transfererent Sedem? cur non mutaverunt Episcopatum Romanum cum Avenionensi? cum ergo tot occasionibus existentibus transferendi Sedem, tamen Romæ permanserit supra 4500 annos, valde probabile est, non posse ullo modo transferri.

Secundo, hoc idem probari potest ex eo, quod Deus ipse jussit Romanæ figi Apostolicam Petri Sedem; quæ autem jubet Deus, mutari ab hominibus non possunt. Id autem Deum jussisse testatur B. Marcellus Papa et Martyr in epist. ad Antiochen. ubi dicit Petrum, jubente Domino, Romam Sedem suam ex Antiochia transtulisse. Testatur etiam B. Ambrosius in Orat. de trad. Basilicis, ubi refert, Christum omnino voluisse, ut Petrus Romam moreretur, et ideo ei fugienti dixisse: Venio Romam iterum crucifigi. Quod est manifestum signum, Deum voluisse permortem Petri Romæ firmari ejus Sedem. Quo etiam pertinet illud S. Leonis serm. I. de Natali Apostol. Petri et Pauli: «Trophæum crucis Christi Romanis arcibus inferbas; quo te, divinis præordinationibus antebant, et honor potestatis, et gloria passionis.»

Dicit aliquis; ex hoc argumento videtur probari, de Fide esse, quod Sedes ex Roma transferri non possit: nam de Fide est, præcepta divina non posse ab hominibus immutari, si ergo Deus jussit, Sedem Romæ constitui, de Fide esse videtur, non posse transferri alio.

Respondeo: id non sequi, nam Marcellus et Leo Pontifices non definiunt hanc rem tanquam de Fide, sed narrat ut historiam. Non sunt autem de Fide, Pontificum narrationes, sed solum decreta. Deinde quod ipsi aiant, Domini jussu Petrum transtulisse Sedem suam in urbem, potest dupliciter intelligi: uno modo, quod Dominus perspicue Petro apparens hoc illi imperavit, et tunc

vere divino præcepto diceretur Sedes Petri Romæ esse constituta alio modo, quod Christus quidem id aperte non jussit, sed dicitur jussisse, quia id Petrus fecit Deo inspirante, quomodo omnia decreta et præcepta Ecclesiæ dici possent divina, quæ tamen mutabilia sunt.

Accedit, quod etiam constaret, Christum imperasse Petro, ut Romæ Sedem collocaret; non tamen continuo sequeretur, jussisse, ut eam immobiliter ibi collocaret. Quoniam ergo non constat, quomodo Christus jussit Petro, ut Romæ Sedem collocaret; ideo non est de Fide, divino et immutabili præcepto, Romæ Sedem esse constitutam: sed tamen, ut diximus, est probabilissimum, et pie credendum. Neque obstat, quod tempore Antichristi Roma desolata, et eremanda videatur, ut deducitur ex cap. XVII Apoc. Nam hoc non fiet nisi in fine Mundi; et præterea tunc etiam summus Pontifex Romanus Pontifex dicitur, et erit, licet Romæ non habet, sicut accidit tempore Totilæ Regis Gothorum, ut supra diximus. Adde, quod Augustinus, et alii multi non volunt, in isto loco Apocalypsis per urbem cremandum intelligi Romam; sed multitudinem impiorum, quæ est civitas Diaboli.

CAPUT V.

De decretis morum.

Tertia propositio hæc esse potest: «Non solum in decretis Fidelum errare non potest summus Pontifex, sed neque in præceptis morum, quæ toti Ecclesiæ præscribuntur, et quæ in rebus necessariis ad salutem, vel in iis quæ per se bona, vel mala sunt, versantur.»

Dicimus Primo, non posse errare Pontificem in iis præceptis, quæ toti Ecclesiæ præscribuntur, quia ut supra diximus, in præceptis, et judiciis particularibus, non est absurdum Pontificem errare.

Addimus Secundo, quod in rebus necessariis ad salutem, vel per se bonis, aut malis versantur, quia non est erroneum dicere, Pontificem in aliis legibus posse er-

rare, nimirum, superfluum legem condendo, vel minus discretam etc.

Ac ut rem totam exemplis declarem. Non potest fieri ut Pontifex erret, præcipiendo aliquid vitium, ut usuram; vel prohibendo virtutem, ut restitutionem, quia hæc sunt per se bona, vel mala: nec potest fieri ut erret præcipiendo aliquid contra salutem, ut Circumcisionem, vel Sabbatum, vel prohibendo aliquid necessarium ad salutem, ut Baptismum, aut Eucharistiam; ut autem jubeat aliquid quod non est bonum, neque malum ex se, neque contra salutem, sed tamen est inutile, vel sub poena nimis gravi illud præcipiat; non est absurdum dicere, posse fieri, quamquam non est subditorum de hac re judicare, sed simpliciter obedire.

Probat jam propositio, et primo, quod non possit Papa errare in præceptis morum ad salutem necessariorum: quia tunc tota Ecclesia graviter laderetur, et erraret in rebus necessariis, quod est contra promissionem Domini Joan. XVI: *Cum venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem* (1). Quod intelligitur (ut minimum) de veritate necessaria ad salutem.

Secundo, quia Deus tunc deesset Ecclesiæ suæ in necessariis, quandoquidem præcepit illi, ut sequatur Pontificem, et Pontificem permittit errare in necessariis: at certe si Deus nulli rei deest in necessariis, quanto minus Ecclesiæ suæ?

Quod autem non possit Pontifex errare in moribus per se bonis, vel malis, probatur. Nam tunc Ecclesia non posset verè dici sancta, ut in Symbolo Apostolorum vocatur: nam sancta dicitur potissimum ob sanctam professionem, ut alibi ostendimus, quia nimirum legem et professionem sanctam proficitur, quæ nihil docet falsum, nihil præcipit malum.

Secundo, quia tunc necessario erraret etiam circa Fidem. Nam Fides Catholica docet, omnem virtutem esse bonam, omne vitium esse malum; si autem Papa erraret præcipiendo vitia, vel prohibendo virtutes; id est, præcipiendo aliquid opus, quod esset revera vitiosum, sed non manifeste vitiosum, vel prohibendo opus virtutis, sed non manifeste opus virtutis, teneretur Ecclesia credere vitia esse bona et virtutes malas, nisi vellet contra conscientiam peccare. Teneatur enim in rebus dubiis Ecclesia acquiescere judicio

(1) Joan. XVI, 13.

summi Pontificis, et facere quod ille præcipit, non facere quod ille prohibet: ac ne forte contra conscientiam agat, tenetur credere bonum esse quod ille præcipit: malum quod ille prohibet.

CAPUT VI.

De Pontifice ut est particularis quedam persona.

Quarta propositio. « Probabile est, pieque credi potest, summum Pontificem non solum ut Pontificem errare non posse, sed etiam ut particularem personam hæreticum esse non posse, falsum aliquid contra Fidem pertinaciter credendo. » Probatum primo, quia id videtur requirere suavis dispositio providentiæ Dei. Nam Pontifex non solum non debet nec potest hæresim prædicare, sed etiam debet veritatem semper docere, et sine dubio id faciet, cum Dominus illi iusserit confirmare fratres suos, et propterea addiderit: *Rogavi pro te, ut non deficiat Fides tua*(1), id est, saltem non deficiat in throno tuo prædicatio veræ Fidei: at quomodo, quæso, confirmabit fratres in Fide, et veram Fidem semper prædicabit Pontifex hæreticus? Potest quidem Deus ex corde hæretico extorquere veræ Fidei confessionem, sicut verba posuit quondam in ore asinæ Balaam; at violentum erit, et non secundum morem providentiæ Dei suaviter disponentis omnia.

Secundo probatur ab eventu; nam hæcenus nullus fuit hæreticus, vel certe de nullo probari potest, quod hæreticus fuerit; ergo signum est, non posse esse. Plura vide apud Pighium.

(1) Luc. XX, 31.

CAPUT VII.

Solvuntur objectiones ex ratione petite.

Argumenta in contrarium veniunt, partim ex ratione, partim ex variis Pontificum exemplis. Prima ratio. Multi canones docent Pontificem non posse judicari, nisi inveniantur a Fide devius; ergo potest deviare a Fide: alioqui frustra essent illi canones. Antecedens patet ex can. si Papa dist. 40. ex Concilio V, sub Symmacho, ex Concilio VIII generali act. 7. ex Anacleto epist. 3. Eusebio epist. 2. ex Innocentio III, in serm. 2. de consecrat. Pontif.

Respondeo primo: istos omnes canones loqui de errore Pontificis personali, non judiciali. Nam Pontifex si possit esse hæreticus, solum erit negando aliquam veritatem antea definitam; non autem potest esse hæreticus, dum ipse aliquid novi definit; tunc enim non sentit contra aliquid definitum ab Ecclesia. Canones autem citati loquuntur expresse de hæresi; igitur non loquuntur de errore judiciali, sed personali Pontificis. Secundo dico; canones illos non velle dicere, Pontificem etiam ut privatam personam posse errare, sed tantum non posse Pontificem judicari: quia tamen non est omnino certum, an possit necne esse hæreticus Pontifex; ideo ad majorem cautelam, addunt conditionem, nisi fiat hæreticus.

Secunda ratio. Si solus Pontifex potest infallibiliter definire dogmata Fidei; ergo frustra sunt Concilia, vel certe non sunt necessaria.

Respondeo: id non sequi. Nam etsi in Pontifice sit infallibilitas; tamen non debet ipse contemnere media humana et ordinaria, quibus deveniri potest ad veram recognitionem, de qua agitur: medium autem ordinarium est Concilium majus aut minus, pro magnitudine, vel parvitate rei de qua agitur; id quod patet primo exemplo Apostolorum. Nam certe tam Petrus, quam Paulus poterant etiam soli quamlibet controversiam infallibiliter definire; et tamen Concilium convocaverunt Actor. XV.

Deinde, definitiones de Fide pendent præcipue ex traditione Apostolica, et consensu Ecclesiarum; ut autem cognoscatur de orta aliqua quæstione, quæ sit totius Ecclesiæ sententia, et quam traditionem servent Ecclesiæ Christi; non est alia melior ratio, quam si in unum conveniant Episcopi ex omnibus provinciis, et quisque referat Ecclesiæ suæ consuetudinem.

Præterea: utilissima sunt, et sæpe necessaria Concilia, ut finis revera imponatur controversiis, et decreta de Fide non solum fiant, sed etiam serventur, quando enim fit generale Concilium, omnes Episcopi subscribunt, et profitentur se amplecti illud decretum, et sic deinceps in suis Ecclesiis prædicatos: quando autem non fit generale Concilium, non est tam facile, reducere ad praxim decretum de Fide factum; siquidem nonnulli ignorantiam decreti prætexunt, alii conqueruntur se non fuisse vocatos, alii etiam aperte dicunt, Pontificem potuisse errare. Sed de hac re alio loco dicendum est. Vide lib. I de Conc. cap. 10 et 11.

Tertia ratio. Si infallibile esset Pontificis de Fide iudicium, essent hæretici, vel saltem pernicioso errore tenerentur et graviter peccarent, qui pertinaciter contra definitionem Pontificis aliquid assererent; at hoc est falsum, nam Cyprianus pertinaciter resistit Stephano Pontifici definienti hæreticos non rebaptizandos, ut patet ex epistola ejusdem Cypriani ad Pompeium, et tamen non solum non fuit hæreticus, sed neque mortaliter peccavit. Nam mortalia peccata non delentur, nisi per penitentiam, etiam si quis pro fide moriatur: et tamen Ecclesia Cyprianum ut sanctum colit, qui non videtur unquam resipuisse ab illo suo errore. Et confirmatur ex Augustino, qui lib. I de Baptis. cap. 18. et alibi dicit, Ecclesias nutasse de illa quæstione, et potuisse Cyprianum, et alios salva charitate dissentire inter se, donec non accessit generalis Concilii definitio; ergo non putavit Augustinus indubitatum esse Romani Pontificis iudicium.

Respondeo ad exemplum Cypriani: Cyprianum quidem non fuisse hæreticum; tum quia nec modo censentur manifeste hæretici, qui dicunt Pontificem posse errare; tum etiam, quia sine dubio Stephanus Papa non definivit tanquam de Fide, hæreticos non rebaptizandos, licet jussisset non rebaptizari, ut patet ex eo, quod non excommunicavit Cyprianum, et alios contrarium sentientes;

sicut etiam e contrario Cyprianus in concilio 80 Episcoporum definivit hæreticos rebaptizandos; tamen noluit hoc haberi tanquam de Fide, diserte protestans, non propterea velle se separare ab iis, qui contrarium sentiebant.

Neque his repugnat, quod, ut scribit Eusebius lib. VII hist. cap. 4. et Augustinus lib. de unico Baptismo cap. 14. Stephanus Papa non solum imperavit, ne rebaptizarentur ab hæreticis baptizati, sed etiam censuit excommunicandos qui non obedirent. Nam etsi censuit excommunicandos, qui non obedirent; tamen nihil illud fuit aliud, quam comminatio: constat enim ex Vincentio Lirinensi in lib. de profan. voc. novitat. et ex Augustino loc. cit. semper conjunctos fuisse Stephanum et Cyprianum.

Et per hoc respondetur etiam ad confirmationem. Fuit enim post Pontificis definitionem adhuc liberum aliter sentire, ut Augustinus dicit, quia Pontifex noluit rem ipsam de Fide facere sine generali Concilio: sed solum voluit interim servari antiquam consuetudinem. An autem peccaverit Cyprianus mortaliter non obediendo Pontifici, non est omnino certum. Nam ex una parte non videtur mortaliter peccasse, quia non peccavit nisi ex ignorantia: putavit enim, Pontificem pernicioso errare, et stante illa opinione, tenebatur ei non obedire, quia non debebat contra conscientiam agere. Ignorantia autem Cypriani non videtur fuisse crassa, neque affectata, sed probabilis, et proinde excusans a mortali peccato: ipse enim sciebat, Pontificem non definivisse tanquam de Fide, et simul videbat, secum sentire Concilium 80 Episcoporum. Quocirca B. Augustinus lib. I cont. Donat. ca. 18. clare docet, Cyprianum venialiter solum peccasse, et salva charitate; et ideo falce martyrii facile purgatum: et cap. 19. dicit, hoc ejus peccatum fuisse quasi nævum in candore sanctæ anime quem ubera charitatis contangebant.

Ex altera tamen parte videtur mortaliter peccasse, cum præcepto expresso Apostolico non parverit, et sine modo Pontificem recte sententem vexaverit. Nam etsi Stephanus non definivit rem illam tanquam de Fide; tamen serio præcepit, ut non rebaptizarentur hæretici, ut Cyprianus ipse fatetur in epist. ad Pomp. cui mandato parere debuit Cyprianus, et subjicere iudicium suum iudicio superioris sui, et saltem debuit non

profere verba contumeliosa, qualia profulit contra Stephanum Papam in epist. ad Pomp. ubi vocat eum superbum, imperitum, caeca ac prava mentis etc. Itaque B. Augustinus in epist. 48. ad Vincentium, aliter conatur Cyprianum defendere, asserens, vel non esse ipsius ista scripta, ubi hæc inveniuntur, vel eum postea penituisse erroris, et mutasse sententiam ante mortem, licet retractatio non inveniatur (1).

Quarta ratio. Concilium Africanum in ep. ad Celestin. Papam asseruit, minus posse errare Concilium provinciale in iudicio, quam Romanum Pontificem: « Nisi forte, inquit, quisquam est, qui credat, unicuique posse Deum nostrum examinis inspirare iustitiam, et innumerabilibus congregatis in Concilium sacerdotibus denegare »: at certum est Concilia provincialia posse errare; igitur multo magis Papa errare potest.

Respondeo: Concilium loqui, non de iudicio Fidei, sed iudicio facti, id est, de causis Episcoporum et Presbyterorum, qui de aliquo crimine accusantur. In huiusmodi autem causis fatemur, non habere Pontificem assistentiam Spiritus sancti, per quam non possit errare. Adde, quod non necessario tenemur credere quidquid in ea epistola Episcopi illi dicant: præsertim, cum satis appareat, eos commotos sceleribus Apiarii, qui ad Romanum Pontificem confugerat, modum in verbis nonnihil excessisse. Neque obstat quod Concilium Africanum sit confirmatum a Leone IV, dist. 20. can. de libellis: nam confirmata sunt decreta Concilii, non autem epistola.

Ultima ratio est Nili in suo libello de Primatu, qui hoc modo ratiocinatur. Potest Romanus Pontifex incidere in alia vitia, utavaritia, superbia etc. igitur et in vitium hæresis. Nam I. Tim. I. Paulus dicit, quosdam circa Fidem naufragium fecisse, quia antea bonam conscientiam amiserant. Item potest Papa male vivendo, factis negare Deum, juxta illud Tit. I: *Constitentur se nosse Deum, factis autem negant* (2); igitur potest etiam verbo negare, nam facilius esse videtur verbo negare, quam facto.

Respondeo ad primum argumentum: in-

(1) Hoc factum, scilicet rebellionis sancti Cypriani adversus sanctum Stephanum, ultimo seculo a Missorio et a Molekembur negatum fuerat. Nostro tempore iterum in errorem revocatur a Vincentio Tizzani, Archiepiscopo Nisibisensi, in opusculo cui titulus: *La celebre contesa fra S. Stephano et S. Cypriano*. Monumenta quibus edificabatur hæc commentitia historia, a Donatistis, ut a supradictis auctoribus probatur, conficta fuerant. — (2) Tit. I, 16.

de recte colligi, posse Papam ex natura sua incidere in hæresim, non tamen posita singulari Dei assistentia, quam Christus oratione sua illi impetravit: oravit autem Christus, ne deficeret Fides ejus, non autem ne incideret in alia vitia.

Ad secundum dico: Apostolum eo loco non intelligere quælibet mala opera, sed opera, quæ procedunt ab infidelitate cordis; loquitur enim de Judæis non sincere conversis ad Fidem, qui, etsi profiterentur se nosse Deum, tamen factis negabant, quia prohibendo certos cibos, ut natura sua immundos, testabantur se non vere nosse Creatorem omnium rerum: porro talia opera Papa nec facit, nec facere potest. Si vero per facta intelligantur quælibet peccata; falsum est, facilius esse Deum negare verbo, quam facto: nam qui negat verbo, negat simpliciter et expresse; qui negat facto, negat implicite et quodam modo non simpliciter.

CAPUT VIII.

De erroribus qui falso adscribuntur Romanis Pontificibus, Petro, Lino, Anacleto, Telesphoro, Victori, Zephyrino, Urbano, Pontiano, Cornelio, et Marcellino, qui non solum Pontifices, sed etiam Martyres fuerunt.

Veniamus nunc ad singulos Pontifices, quos adversarii nostri errasse contendunt. Primus, Petrus est Romanorum Pontificum, quem non semel, sed bis circa Fidem errasse scribit Nilus in suo libro de Prim. Rom. Pontif. atque hoc argumento potissimum se demonstrasse putat, Romanos Pontifices in Fide errare posse. Nullus enim Pontificum Romanorum majora privilegia a Deo accepit, quam Petrus: porro Petrum his errasse, ex divinis litteris manifestum est; nam et Christum negavit Matth. XXVI, et Gentiles coegit judaizare Galat. II. Magdeburgenses Centur. II, lib. II, cap. 10, col. 538, 539 et

560. præter hos duos errores, addunt etiam alios tredecim lapsus B. Petri, de quibus nos supra scripsimus lib. I, cap. 28.

Respondemus; S. Petrum, cum Christum negavit, nondum Pontificem summum esse coepisse: constat enim traditum ei fuisse a Christo Ecclesiasticum principatum Joan. ult. cum ei Dominus post resurrectionem suam dixit: *Simon Joannis pasce oves meas* (1); itaque negatio illa Petri numeranda non est inter errata Pontificum Romanorum. Adde præterea, Christum a Petro negatum fuisse ore, non corde; proinde perdidisse Petrum confessionem Fidei, non ipsam Fidem, ut supra ostendimus cap. 3.

Quod autem aliquando S. Petrus coegerit gentes judaizare, non fuit error prædicationis, sed conversationis, ut Tertullianus monet in lib. de præscript. adv. hæret. Non enim S. Petrus decreto aliquo sancivit esse judaizandum, sed contrarium potius docuit Aetor. XV, quia tamen aliquando Antiochiæ, ne offenderet Judæos nuper conversos ad Fidem, segregavit se a convivio Gentilium; exemplo suo coegit quodammodo etiam Barnabam judaizare. Nos vero non negamus, posse Pontifices exemplo suo præbere occasionem errandi, sed illud negamus, posse eos ex cathedra errorem aliquem sequendum toti Ecclesiæ præscribere. Neque vero exempla Pontificum æque perniciosa Ecclesiæ sunt, ac doctrina; cum Dominus nos instruxerit, dicens: *Quæ dicunt, facite; quæ faciunt, facere nolite* (2). Vide quæ supra diximus c. 28, lib. I.

Secundus Linus, qui S. Petrum proxime secutus est in Sede pontificia, ridetur a Magdeburgensibus Centur. I, lib. II, c. 10, colum. 627, quod jussit, ne feminae in Ecclesiam ingrederentur capite linteis non cooperto; sic enim loquitur: « Instituit, ne qua mulier (dignum equidem Episcopali cura) nisi capite linteis operto templum ingrederetur. » Sed quid si Linus addidisset, ut id fieret propter Angelos? sine dubio superstitionem esse clamassent. At non mominerant, credo, Centuriatores, Apostolum Paulum non judicasse indignum sua cura, præcipere I. Cor. II, ut femina velato capite essent propter Angelos, quod exponit Ambrosius in Ecclesiæ præcipue esse servandum ob reverentiam sacerdotum, qui Angeli in Scripturis appellantur.

Tertio Anacletum reprehendunt Magdeburgenses in eadem Cent. lib. II, cap. 20, colum. 628. quod memoriam S. Petri construxerit, et ornaverit, scilicet, B. Petrus tam male meritis de Ecclesiæ fuerat, ut dignus esset, cuius memoria penitus interiret. Sed si B. Anacletus reprehendendus est, quod qualecumque monumentum S. Petri ossibus constituerit: quantum, queso, peccatum fuit magni Constantini, qui tam sumptuosa Basilica, totque donariis aureis et argenteis memoriam S. Petri exornavit? Sed aliter de his rebus judicaverunt semper omnes homines pii, quam nunc judicent adversarii. Certe Caius scriptor nobilissimus, et Apostolicis temporibus vicinus, ut Eusebius refert lib. II hist. cap. 25. ex versione Ruffini, sepulchra Petri et Pauli tropheæ Apostolorum appellat, quibus Romana Ecclesia quasi columnas firmisissimas communitur.

Joannes Chrysostomus hom. ult. in epist. ad Rom. summo se teneri desiderio affirmat Romam veniendi, ut sepulchris Petri et Pauli advoli posset. Et audi, quæso, quanto cum honore de urbe Roma, et Apostolorum corporibus, ac sepulchris loquitur: « Quemadmodum, inquit, corpus magnum et validum, duos habet oculos illustres (Roma) Sanctorum videlicet illorum corpora. Non ita cœlum splendescit, quando radios suos sol ex sese demittit, quemadmodum Romanorum civitas duas illas lampades ubique terrarum effundens. » Et infra: « Qualibus coronis duabus ornatur urbs ista? quilibet census aureis cineta est? quales habet fontes? propterea celeberrima hanc urbem, non propter copiam auri, non propter columnas, non propter aliam phantasiam, sed propter columnas illas Ecclesiæ. Quis mihi nunc dabit circumfundi corpori Pauli? affigi sepulchro? videre pulverem corporis illius? » Et infra: « Hoc corpus urbem hanc munus, quod quavis turri, innumerisque mœnibus, ac vallibus tutius est, et cum isto corpus etiam Petri. Nam et viventem honoravit: Ascendi, inquit, videre Petrum. » Theodoretus quoque in epist. ad Leonem, cum ab aliis rebus multis Romam laudat, tum præcipue ab Apostolorum sepulchris, quæ (ut ipse loquitur) Fidelium animas illuminant. Omitto multa, quæ addi possent testimonia: nam de reliquis Sanctorum propria disputatio suo loco instituenda est.

(1) Joan. XXI, 17. — (2) Matth. XXIII, 3.